อำนาจถ่วงดุลของการธนาคารอิสลาม

*ดร.ชัชวาลย์ นิยมวิทยานนท์**

การจัดตั้งแบงก์อิสลามมีจุดมุ่งหมายเพื่อการนำเสนอธุรกรรมทางการเงินและการธนาคารที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นทางออกให้กับลูกค้าจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากธนาคารที่ใช้ระบบดอกเบี้ย ธนาคารมูฎอรอบะฮหรือธนาคารอิสลามใช้หลักการของการแบ่งปันผลกำไรจากการร่วมลงทุน ซึ่งเป็นเรื่องแน่ที่เดียวเมื่อการลงทุนมีกำไรต่างฝ่ายต่างก็แฮปปี้ (Happy) ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนเงินลงทุนที่ได้รับผลตอบแทนจากการให้การสนับสนุนทางการเงินหรือผู้ประกอบการที่ได้รับค่าตอบแทนจากการลงแรงจัดการธุรกิจจนประสบความสำเร็จ แต่เมื่อไหร่ที่การลงทุนนั้นๆ ประสบกับภาวะขาดทุน ต่างฝ่ายต่างก็ควรที่จะทำการประนีประนอมกันได้ถ้ายึดหลักมูฎอรอบะฮ ผู้ประกอบการก็แฮปปี้ที่เหนื่อยแล้วไม่ต้องมากลัดกลุ้มกับการชดใช้เงิน(เฉกเช่นในระบบธนาคารดอกเบี้ย) ผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินก็ควรจะแฮปปี้ที่จะได้ไม่เกิดความรู้สึกกับการรีดนาทาเร้นผู้ประกอบการเพราะถ้ามีความศรัทธาต่อระบบธนาคารมูฎอรอบะฮก็ต้องมีความศรัทธาในหลักการและอำนาจเบ็ดเสร็จของเอกองค์อัลลอฮที่เขาเรียกว่า"ศักยภาพของมนุษย์ย่อมอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมและการอภิบาลของอัลลอฮ" เพราะขึ้นชื่อว่าธุรกิจย่อมมีความเสี่ยง เพราะถ้าไม่กล้าเสี่ยงกับการขาดทุนก็ไม่ควรมีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนหรือไม่มีกำไรเมื่อปราศจากความเสี่ยงนั่นเอง (No Risk No Gain) [1]

---

* Ph.D (Economics), Aligarh Muslim University, India .

[1]

عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لايحل بيع ماليس عندك ولاربح مالم يضمن . رواه ابن ماجه

"จากท่านอุมรู บิน ชุอัยบ จากบิดาท่าน จากปู่ของท่านได้พูดว่า ท่านศาสดาของอัลลอฮ์(ซ.ล.)ได้กล่าวเอาไว้ว่า ไม่อนุมัติการค้าขายสิ่งของที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การครอบครองของเจ้า และไม่มีกำไรในสิ่ง(ธุรกิจ,ค้าขาย)ที่ไม่มีความเสี่ยง(ต่อการขาดทุน)"

ธนาคารเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ของเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ธนาคารมีหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้มีเงินเหลือใช้กับผู้ที่ต้องการเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายในการลงทุนซึ่งยังผลไปสู่การพัฒนาของประเทศ เนื่องจากเงินเหลือใช้จากภาคครัวเรือนที่ไร้ประโยชน์ได้ไหลเข้าไปสู่ภาคการผลิตนำไปสู่การจ้างงาน การเพิ่มอัตรารายได้ การเพิ่มของอุปสงค์และความสามารถหรือแรงในการซื้อ เป็นแรงจูงใจให้แก่ภาคการผลิต และนำไปสู่การเจริญเติบโตและการพัฒนาของเศรษฐกิจในที่สุด

แต่ธนาคารก็เปรียบเสมือนดาบสองคมที่นำมาซึ่งปัญหาต่างๆมากมายทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ธนาคารใช้กลไกของดอกเบี้ยเป็นแรงจูงใจการออมเงินจากภาคครัวเรือน ธนาคารยังใช้ผลต่างของอัตราดอกเบี้ยในการสร้างรายได้ จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้มีอัตราที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก แต่ปัญหามันมิได้อยู่ที่ผลต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากหรือเงินกู้หรือการสร้างรายได้ของธนาคาร ปัญหามันอยู่ที่ว่าดอกเบี้ยเป็นบ่อเกิดของปัญหา

สังคมประณามการขูดรีดเอารัดเอาเปรียบไถนาบนหลังคนจนโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบากของบุคคลอื่น ดอกเบี้ยเป็นตัวบ่งชี้ถึงผลตอบแทนที่ชัดเจนโดยไม่ได้คำนึงถึงผลประกอบการของผู้กู้ ในกรณีที่ผลประกอบการประสบภาวะขาดทุน ผู้กู้จึงอยู่ในฐานะลำบากทรัพย์สินถูกยึดเป็นหนี้เป็นสิน ก่อให้เกิดปัญหาตามมาเป็นลูกโซ่ กระทบไปถึงฐานะของครอบครัวและโอกาสของการกินดีอยู่ดีในสังคม แต่ในทางกลับกันหากว่าผลประกอบการทำกำไรได้สูงมากกว่าความเป็นจริงที่คาดหมายเอาไว้ ก็ไม่เป็นการยุติธรรมสำหรับผู้ให้กู้บนพื้นฐานของอัตราดอกเบี้ยที่คงที่และต่ำกว่าอัตรากำไรของผู้ประกอบการหลายเท่าหรือผลตอบแทนของดอกเบี้ยที่มีมูลค่าน้อยลงเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ แม้ว่าอัตราดอกเบี้ยถูกทดแทนด้วยผลตอบแทนบนสัดส่วนของกำไร กล่าวคือ ผลตอบแทนสูงขึ้นเมื่อมีกำไรสูงและผลตอบ

รายงานโดย อิบนีมาญะฮ (n.d.) ในหนังสือของท่าน *Sunnan Ibnu Majah* ใน Bab al-nahy 'an bay' ma laysa 'indak, wa 'an ribh ma lam yudman, หะดิษที่ 2188, บทที่ 12 Kitab al-Tijarat, Vol.II,หน้า 737

แทนต่ำเมื่อมีกำไรน้อยความยุติธรรมน่าจะบังเกิดขึ้นมากกว่าการกำหนดผลตอบแทนตายตัวคงที่จากเงินทุนประกอบการ ในเชิงเศรษฐกิจดอกเบี้ยเป็นบ่อเกิดของปัญหาดังต่อไปนี้

1. **เงินเฟ้อ**

เงินเฟ้อเป็นภาวะที่สินค้าและบริการมีราคาแพงขึ้นเกิดจากปัจจัยที่อุปสงค์ (Demand) มีมากเท่าอุปทาน (Supply) ที่เรียกว่า Demand – pull Inflation หรือจากการที่ต้นทุนการผลิตโดยเฉพาะค่าจ้าง ถีบตัวสูงขึ้น (Cost – push Inflation) ที่ซึ่งทั้งสองปัจจัยมีผลต่อการถีบตัวสูงขึ้นของราคา เมื่อทำการพิจารณาอย่างลึกซึ้งดอกเบี้ยก็เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยการผลิต เพราะดอกเบี้ยคือผลตอบแทนที่จ่ายให้กับเงินทุน (Capital) จึงมีส่วนผลักดันในการขึ้นราคาของสินค้า เพราะในทางปฏิบัติผู้ประกอบการมักจะผลักดันภาระของการจ่ายดอกเบี้ยไปสู่ผู้บริโภคในรูปแบบของการบวกภาระของดอกเบี้ยเข้ากับต้นทุนการผลิตจึงมีส่วนทำให้สินค้าในท้องตลาดมีราคาแพงกว่าสภาพความเป็นจริง

2. **ความเหลื่อมล้ำทางฐานะทางเศรษฐกิจ**

ดอกเบี้ยคือตัวเพิ่มช่องว่างของฐานะทางเศรษฐกิจในลักษณะของนายทุนผู้ร่ำรวยกับผู้ประกอบการระดับล่างที่มีภาระของดอกเบี้ยติดพันหรือคนจนที่ถูกผลกระทบของระบบดอกเบี้ยเมื่อสินค้ามีราคาแพงมากกว่าปกติ สินเชื่อของธนาคารส่วนใหญ่มักจะตกไปอยู่ในเงื้อมือของนายทุนที่มีกิจการใหญ่โตและผลประกอบการที่ดี แต่ในทางกลับกันผู้ประกอบการหน้าใหม่ที่ไม่รู้จักคุ้นเคยหรือเป็นญาติพี่น้องกับนายธนาคารมักจะได้รับการเมินเฉย ทั้งๆที่เมื่อพิจารณาดูแล้วเงินฝากของธนาคารมากกว่า 70% มาจากคนที่มีฐานะปานกลางไปสู่คนระดับล่างเนื่องจากมีจำนวนมากกว่าคนรวยที่มีอยู่เป็นจำนวนน้อยในสังคม ดอกเบี้ยจึงเปิดโอกาสให้คนในระดับล่างถูกเบียดเบียนโดยคนที่มีฐานะและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพนักงานของธนาคาร

3. ส่งเสริมธุรกิจที่ไม่ยังผลต่อการพัฒนาและสนับสนุนความฟุ่มเฟือยทางเศรษฐกิจ

โดยปกติแล้วโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Infrastructure) เป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการพัฒนา ซึ่งมักจะเป็นการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนที่มั่นคงในระยะยาว แต่เนื่องจากภาวะกดดันของดอกเบี้ยที่บังคับจ่ายบนสินเชื่อ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงถูกผลักดันให้เลือกการลงทุนในธุรกิจที่สร้างผลตอบแทนสูงในระยะสั้นๆ เช่น ธุรกิจการบันเทิง สินค้าฟุ่มเฟือย บ่อนการพนัน ยาเสพติด ซึ่งนอกจากจะไม่ก่อให้เกิดผลงอกเงยต่อเศรษฐกิจในระยะยาวแล้วยังสนับสนุนการสร้างนิสัยแห่งความฟุ่มเฟือย (สินค้าฟุ่มเฟือยส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศส่งผลให้ประเทศเสียเงินตราต่างประเทศซึ่งควรจะนำไปใช้จ่ายในการซื้อเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีอื่นๆที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ) และก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่างๆ นานา เช่น ปัญหาโสเภณี ยาเสพติด ฯลฯ

4. ทำให้ขาดการสมานซึ่งเป้าหมายสู่ความสำเร็จ

ความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้าและธนาคารมีลักษณะของความสัมพันธ์ในฐานะลูกหนี้และเจ้าหนี้ ต่างฝ่ายต่างมีเป้าหมายสู่ผลลัพธ์ที่ต่างกัน ลูกหนี้หวังผลกำไรจากการลงทุนที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจมากมาย เช่น ความต้องการของตลาด การตอบรับจากผู้บริโภค สภาวะของเศรษฐกิจและประเทศ ฯลฯ ในขณะที่ธนาคารมุ่งหวังการชดใช้สินเชื่อพร้อมดอกเบี้ยตามระยะเวลาที่ได้ตกลงกันโดยปราศจากการคำนึงถึงผลลัพธ์จากผลประกอบการของผู้รับสินเชื่อ – ต่างฝ่ายต่างมีเป้าหมายต่างกัน ซึ่งฝ่ายหนึ่งมีความไม่แน่นอนแต่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการความแน่นอน เกิดความขัดแย้ง แม้ว่าทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนความสัมพันธ์จากการเป็นลูกหนี้ – เจ้าหนี้ ไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจ เป้าหมายทางธุรกิจของทั้งสองฝ่ายย่อมจะประสานและสอดคล้องกันมากกว่าเป็นผลดีต่อการประกอบธุรกิจในลักษณะของการเกื้อหนุน สามัคคีและกำลังใจ

5. เป็นต้นเหตุของความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ

ตามหลักเศรษฐศาสตร์ อัตราดอกเบี้ยต่ำส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของระดับการใช้จ่ายของประเทศ เนื่องจากเงินทุนมีราคาต่ำ ทำให้ผลประกอบการน่าจะมีรายได้สูง เป็นแรงจูงใจในการกู้และการลงทุน เพิ่มอัตราการจ้างงานและความสามารถในการซื้อ ส่งผลต่อเนื่องให้เพิ่มการลงทุนและการจับจ่ายใช้สอยทั้งทางภาครัฐและเอกชน ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ เนื่องจากอุปสงค์มวลรวมมีมากกว่าอุปทานมวลรวม และในทางตรงกันข้ามอัตราดอกเบี้ยสูงนำไปสู่ความฝืดของภาวะทางเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้ประกอบการไม่กล้าลงทุน เพราะต้นทุนมีราคาสูงไม่คุ้มค่ากับการขอสินเชื้อไปลงทุน ทำให้อัตราการจ้างงานลดลงรายได้ต่ำ ขาดแรงในการซื้อและความต้องการลดลง เศรษฐกิจเข้าสู่ภาวะตกต่ำและขาดสภาพคล่อง

6. เพิ่มภาระหนี้สาธารณะ

เพื่อการพัฒนา ประเทศที่ด้อยและกำลังพัฒนาจำเป็นต้องพึ่งพาเงินกู้จากต่างประเทศ ดอกเบี้ยที่มาพร้อมกับสินเชื่อจึงเป็นภาระเพิ่มเติมของประเทศในการชดใช้หนี้

ส่วนปัญหาทางด้านการเมือง เกิดขึ้นพร้อมๆกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่มีปัจจัยจากดอกเบี้ยเป็นสำคัญ ในช่วงที่เศรษฐกิจต้องประสบกับภาวะฝืดเคืองหรือประสบกับวิกฤติทางเศรษฐกิจ ประเทศจำเป็นต้องพึ่งพาเงินกู้จากต่างประเทศหรือจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เช่น IMF ซึ่งมีประเทศมหาอำนาจอย่างเช่นสหรัฐอเมริกาเป็นหุ้นส่วนใหญ่ ในการอนุมัติเงินกู้ประเทศผู้ทำการกู้ยืมจำเป็นต้องตอบสนองนโยบายต่างๆที่แนบมากับการอนุมัติสินเชื่อ ซึ่งมีส่วนในการส่งผลกระทบต่อการเมืองการปกครองและความมั่นคงของประเทศอย่างปฏิเสธมิได้

เล็งเห็นถึงสภาพของปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากระบบดอกเบี้ยและกฎข้อบังคับของศาสนาอิสลามที่ห้ามการกินดอกเบี้ย แต่อนุมัติการค้าขาย (*Quran* , 2 : 275) นักวิชาการ นักเศรษฐศาสตร์และนักนิติศาสตร์อิสลามจึงได้ทำการพัฒนาระบบสถาบันการเงินที่สามารถแสดงบทบาทในด้านการหล่อเลี้ยงและพัฒนาเศรษฐกิจที่ปราศจากกลไกของดอกเบี้ย แต่ใช้กลไกของหลักการร่วมลงทุนที่ใช้ระบบมูฎอรอบะฮ หรือระบบการปันผลกำไร-ขาดทุน (Profit – Loss Sharing System)

มูฎอรอบะฮเป็นสัญญาที่กระทำขึ้นระหว่างบุคคลสองบุคคลหรือระหว่างกลุ่มสองกลุ่ม เช่น A และ B โดยที่ A เป็นผู้ให้การสนับสนุนทางด้านการเงินทุน (Capital – owner) ให้กับ B ผู้เป็นผู้ประกอบการหรือตัวแทนธุรกิจ (Entrepreneurial agent) ผู้ซึ่งนำเงินของ A ไปใช้ในการลงทุนประกอบธุรกิจ (ที่อนุมัติตามหลักศาสนา) โดยมีข้อตกลง(ที่กระทำขึ้นระหว่างการทำสัญญา)ถึงสัดส่วนของผลตอบแทนจากกำไรที่อาจจะเกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจที่ต่างฝ่ายควรจะได้รับ (เช่น 30 : 70, 40 : 60 หรือ 50 : 50)

แต่เมื่อใดที่ผลประกอบการประสบภาวะขาดทุน (ที่เกิดจากกลไกทางเศรษฐกิจและไม่ได้เกิดจากความผิดหรือละเมิดกฎเกณฑ์ของ B) นายทุน A จะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการขาดทุนแต่เพียงผู้เดียว โดยที่ B ไม่ต้องทำการชดใช้เงินให้กับ A เนื่องจาก B เองก็เสียเวลาและแรงงานในการจัดการธุรกิจโดยไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆ

นายทุน A มีสิทธิในสัดส่วนของกำไรเนื่องจากเงินทุนของ A (Capital) ส่วน B มีสิทธิในสัดส่วนดังกล่าวอันเนื่องมาจากเวลาและแรงงานของ B (Labour) การขาดทุนหมายถึงการหดตัวของเงินทุนและไม่ได้เกิดจากการสูญเปล่าของแรงงาน ดังนั้นการหดตัวของเงินทุนจึงเป็นส่วนของ A ไม่ใช่ส่วนที่เป็นแรงงานของ B นายทุน A จึงจำเป็นต้องเป็นผู้รับผิดชอบการขาดทุนหรือสภาพความเสี่ยงแต่เพียงผู้เดียวในระบบมูฎอรอบะฮ (Haque, 1985 : 183-187)

ธนาคารอิสลามถูกวางอยู่บนทฤษฎีมูฎอรอบะฮสองขั้น โดยขั้นแรกเป็นสัญญามูฎอรอบะฮที่ทำขึ้นระหว่างผู้ฝาก (ในบัญชีมูฎอรอบะฮ) ในฐานะผู้สนับสนุนเงินทุนและธนาคารในฐานะผู้ประกอบการและขั้นที่สองเป็นสัญญามูฎอรอบะฮระหว่างธนาคารในฐานผู้สนับสนุนเงินทุนกับลูกค้าในฐานะผู้ประกอบการที่ต้องการเงินทุนไปประกอบธุรกิจ ธนาคารอิสลามมีระบบบัญชีที่คล้ายคลึงกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไปแต่เป็นบัญชีที่ปลอดดอกเบี้ยคือบัญชีกระแสรายวันและบัญชีออมทรัพย์ แต่จะมีความแตกต่างที่บัญชีฝากประจำที่ธนาคารอิสลามเปลี่ยนมาใช้เป็นบัญชีเงินฝากมูฎอรอบะฮ ส่วนทางด้านสินเชื่อ ธนาคารอิสลามยกเลิกระบบสินเชื่อต่างๆที่มีดอกเบี้ยและหันมาใช้ธุรกรรมที่ได้รับการพัฒนามาจากสัญญาการซื้อขายหรือสัญญาทางธุรกิจต่างๆ ที่มีอยู่ในอิสลาม เช่น มูฎอรอบะฮ (ระบบธุรกิจเงินปันผล)

มูชารอกะฮ (ธุรกิจร่วมลงทุน), มูรอบาหาฮ (การค้าขายบวกกำไรเปิดเผย), การค้าขายแบบผ่อนส่ง (Bai muajial หรือ Bai bithaman ajil) การค้าขายล่วงหน้า (Bai salam), สัญญารับเหมาก่อสร้างหรือการผลิตตามใบสั่ง (Istisna) สัญญาเช่า (Ijarah) การเช่าซื้อ (Ijarah waqtina), สินเชื่อปลอดดอกเบี้ย (Qard al–Hasan) นอกจากนี้ธนาคารอิสลามยังให้บริการทางการเงินที่มีรายได้จากค่าธรรมเนียมเฉก เช่นธนาคารพาณิชย์ทั่วไป เช่น การโอนเงิน เช็ค ตั๋วแลกเงิน แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ฯลฯ

ธนาคารอิสลามจึงเป็นสถาบันการเงินที่วางอยู่บนรากฐานของระบบมูฎอรอบะฮ และได้ทำการพัฒนาสัญญาต่างๆทางการเงินและการค้าในอิสลามให้เหมาะสมกับการเป็นธุรกรรมของธนาคารที่เป็นทางเลือกใหม่ของการให้บริการทางการเงินที่ปราศจากดอกเบี้ย ธนาคารมูฎอรอบะฮเป็นสถาบันการเงินที่ยึดหลักแห่งความยุติธรรม สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการกับธนาคารให้เป็นไปในลักษณะของหุ้นส่วนมากกว่าฐานะแห่งการเป็นลูกหนี้–เจ้าหนี้ สมานเป้าหมายของบุคคลทั้งสองกลุ่มให้เป็นหนึ่งเดียว มีสุขร่วมเสพมีทุกข์ร่วมต้าน เอาใจใส่และแบ่งปันความหวังซึ่งกันและกัน ผู้ประกอบการไม่อยู่ภายใต้ภาวะกดดันและหมดปัญหาเรื่องของการถูกยึดหลักประกัน เหล่านี้คือนัยยะสำคัญและเอกลักษณ์ของระบบธนาคารมูฎอรอบะฮ

แต่อย่างไรก็ตามในโลกแห่งความเป็นจริง ระบบมูฎอรอบะฮยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มรูปแบบของการดำเนินธุรกิจของธนาคารอิสลามในปัจจุบัน

ธนาคารอิสลามในปัจจุบัน(ในเกือบทุกประเทศที่มีธนาคารอิสลาม) ยังไม่สามารถนำหลักการที่แท้จริงของระบบธนาคารปลอดดอกเบี้ยมาใช้ได้อย่างเต็มรูปแบบอันเนื่องมาจากระบบธนาคารมูฎอรอ-บะฮในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีตัวแปรที่เป็นจุดอ่อนคือผู้ใช้และผู้ให้บริการซึ่งมิใช่ด้วยระบบ ทั้งนี้เพราะระบบธนาคารมูฎอรอบะฮมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเองดุจดังหลักการอิสลามที่มีความสมบูรณ์แบบ ตัวแปรคือผู้ใช้และผู้ให้บริการที่ทำให้ระบบธนาคารมูฎอรอบะฮอย่างเต็มรูปแบบไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัติ จากการสังเกตการดำเนินธุรกิจของธนาคารอิสลามทั่วโลกพบว่าธนาคารอิสลามส่วนใหญ่ยึดติดอยู่กับการเลือกใช้ธุรกรรมที่สร้างผลตอบแทนที่มั่นคง อย่างเช่น มูรอบาหะฮ (การค้าขายที่บวกกำไรเปิดเผย)

, Bai bithaman ajil (การค้าขายผ่อนส่ง) และการให้เช่า (Leasing หรือ Ijarah) ซึ่งมีสัดส่วนโดยรวมประมาณ 80% ของธุรกรรมที่ให้บริการโดยธนาคารอิสลาม และยังพบอีกว่าธุรกรรมสองประเภทแรกมีสัดส่วนมากถึง 60% ของธุรกรรมทั้งหมด แต่ในทางกลับกันธุรกรรมประเภทมูฎอรอบะฮและมูซารอกะฮ(หุ้นส่วนแชร์ผลกำไร – ขาดทุน) ที่เป็นธุรกรรมพื้นฐานของระบบธนาคารมูฎอรอบะฮ มีสัดส่วนรวมกันแล้วไม่ถึง 5% ของธุรกรรมที่ให้บริการโดยธนาคารอิสลามทั่วโลก

สถานการณ์เหล่านี้เกิดจากปัจจัยต่างๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นสภาพของสังคมที่เสื่อมโทรม ขาดซึ่งหลักคุณธรรมและจริยธรรมอิสลาม ความไม่ชัดเจนของผลตอบแทน และอัตราความเสี่ยงต่อการขาดทุนและการเสียแรงเปล่าสูง การได้รับอิทธิพลฝังรากลึกจากระบบธนาคารดอกเบี้ย ความเข้มข้นทางการแข่งขันในอุตสาหกรรมการธนาคาร ฯลฯ จึงไม่น่าแปลกใจเมื่อมีความถามขึ้นมาว่า ฝากเงินกับธนาคารอิสลามแล้วจะได้รับเงินคืนเต็มจำนวนหรือไม่ ? ฝากแล้วทุนจะร่อยหลอหรือเปล่า ? คำถามเหล่านี้เกิดจากการขาดความเข้าใจในหลักการของธนาคารอิสลามและผู้ใช้บริการไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ทางด้านการกำหนดกฎสภาวะที่อยู่เหนือศักยภาพของมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามผู้ฝากที่มีความประสงค์จะฝากเงินกับธนาคารอิสลามเพื่อหลีกเลี่ยงการยุ่งเกี่ยวกับดอกเบี้ยและไม่ประสงค์ที่จะสูญเสียเงินฝาก ธนาคารอิสลามยังมีทางเลือกให้แก่ผู้ฝากในรูปแบบของบัญชีกระแสรายวันวาดีอะฮ และบัญชีออมทรัพย์วาดีอะฮ ที่รับประกันเงินฝากทุกบาททุสตางค์ด้วยกับข้อแม้ที่ไม่มีผลตอบแทนหรือเงินปันผลสำหรับบัญชีทั้งสองประเภทนี้ แต่เมื่อไหร่ที่ผู้ฝากมีความประสงค์ในหุ้นส่วนของกำไรหรือเงินปันผลจากผลประกอบการของธนาคาร ผู้ฝากจำเป็นต้องฝากเงินในบัญชีมูฎอรอบะฮที่มีข้อแม้แห่งการมีปัจจัยของความเสี่ยงต่อการขาดทุน และการร่อยหลอของจำนวนเงินฝากในบัญชีประเภทนี้

ซึ่งในทางปฏิบัติหรือในโลกแห่งความเป็นจริง ธุรกิจที่ธนาคารอิสลามเลือกทำการลงทุนส่วนใหญ่แล้วเป็นธุรกิจที่มีผลตอบแทนในทางบวก มีอัตราความเสี่ยงต่ำหรือควบคุมได้ ผู้ฝากเงินในบัญชีมูฎอรอบะฮจึงน่าจะมั่นใจได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ควรที่จะมีการตระหนักถึงหลักการที่แท้จริงของการลงทุนในระบบมูฎอรอบะฮ(ที่มีอัตราความเสี่ยงเป็นองค์ประกอบ)

นอกจากนี้ การที่ธนาคารอิสลามเลือกลงทุนในธุรกิจที่มีผลตอบแทนและมีอัตราความเสี่ยงต่ำ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าและเป็นภาพลักษณ์ที่มีความจำเป็นต่อการสร้างศักยภาพในการแข่งขันเพื่อให้เทียบเคียงกับธนาคารอื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในระยะเบื้องต้นแห่งการเป็นน้องใหม่ในอุตสาหกรรมทางการเงินการธนาคาร แต่อย่างไรก็ควรจะมีความตระหนักถึงบทบาทที่แท้จริงของธนาคารที่วางอยู่บนรากฐานของระบบมูฎอรอบะฮทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติให้มากขึ้น เมื่อหนึ่งเมื่อใดที่ธนาคารเริ่มมีความมั่นคง มีศักยภาพและสัดส่วนในตลาดสูงในระดับที่น่าพอใจ

การสร้างแรงจูงใจแก่ลูกค้าที่ฝากเงินกับธนาคารในช่วงต่อไป เมื่อธนาคารมีรากฐานและศักยภาพทางการแข่งขันสูงจึงไม่ควรเน้นหนักไปในการให้เงินโบนัสกับผู้ฝากในบัญชีเงินฝากประเภทออมทรัพย์วาดีอะฮ ซึ่งถือปฏิบัติโดยธนาคารอิสลามทั่วโลกในลักษณะทางเลือกที่ไม่ใช่กฎเกณฑ์ข้อบังคับ เพราะบัญชีเงินฝากประเภทนี้ไม่ใช่ลักษณะของบัญชีเงินฝากร่วมลงทุน แต่เป็นลักษณะของบัญชีที่เป็นอะมานะฮ(ความไว้วางใจ)ของธนาคารที่จำเป็นต้องประกันความปลอดภัย และความพร้อมในการเบิกถอนจำนวนเงินฝากทั้งหมด แต่ในฐานะที่ลูกค้ามีความสมัครใจ ยินยอมให้ธนาคารนำเงินจากบัญชีเงินฝากประเภทนี้ไปลงทุน ธนาคารส่วนใหญ่จึงเห็นสมควรในการสมนาคุณตอบแทนผู้ฝากในลักษณะของเงินโบนัสเป็นครั้งคราวที่ธนาคารเล็งเห็นถึงความเหมาะสมและกาฟเทศะ และเป็นทางเลือกที่ไม่ใช่ข้อตกลงเมื่อธนาคารมีกำไรจากการลงทุน ด้วยเหตุนี้ในบางประเทศบัญชีเงินฝากประเภทนี้จะถูกถือเป็นที่เข้าใจของสาธารณชนว่าเป็นบัญชีเงินฝากมูฎอรอบะฮระยะสั้น(short-term mudarabah a/c)จึงไม่เกิดข้อกังขาใดๆในส่วนของเงินโบนัสหรือผลตอบแทนที่ธนาคารอิสลามเสนอให้กับผู้ฝากเงินในบัญชีประเภทออมทรัพย์วาดีอะฮ

แต่ถึงกระนั้นสิ่งที่ธนาคารอิสลามทั่วโลกควรรณรงค์คือการหันมาสร้างภาพพจน์ของตัวเองเสียใหม่ โดยการสร้างความเข้าใจและการชักจูงลูกค้าผู้ฝากเงินในบัญชีประเภทออมทรัพย์วาดีอะฮให้เปลี่ยนมาฝากเงินในบัญชีมูฎอรอบะฮเมื่อมีความประสงค์ในผลตอบแทนจากบัญชีเงินฝาก เพื่อสกัดกั้นความเข้าใจผิดๆที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตว่าเงินฝากประเภทออมทรัพย์วาดีอะฮเป็นบัญชีที่นอกจากจะรับประกันเงินต้นแล้วยังมีโอกาสได้รับผลตอบแทน

และเมื่อนั้นความแตกต่างของบัญชีเงินฝากประเภทนี้ระหว่างของธนาคารอิสลาม และของธนาคารพาณิชย์ทั่วไปคงจะหมดไปในอนาคตอันสั้น

ดังนั้นเพื่อเป็นการสนับสนุนหลักการของธนาคารอิสลาม ทั้งผู้ฝากและผู้รับฝากควรจะเลิกทำตัวเหมือนขิงกับข่า แล้วหันมาเป็นน้ำพริกกับปลาทู ดูจะเข้าท่าและน่ารับประทานกว่าเยอะเลย

บรรณานุกรม

ภาษาอาหรับ

Ibn MaJah, n.d., ***Sunan Ibn Majah***, Vol.II. Dar al Fikr.

ภาษาอังกฤษ

Haque, Ziaul. 1985. ***Islam & Feudalism – The Economics of Riba, Interest and Profit.*** Lahore : Vanguard Books Ltd.